

مطالعه پرتره‌نگاری در نقاشی معاصر ایران با تاکید بر دیدگاه شیرر وست

زهرآ خراسانی / دانشجوی کارشناسی ارشد نقاشی، دانشکده هنر، موسسه آموزش عالی فردوس، مشهد، ایران.*
z.khorasani@ferdowsmashhad.ac.ir

چکیده

نقاشی پرتره از قدیمی‌ترین انواع هنر است که شاید بتوان آغاز آن را از نخستین نگاره‌های غارنشینی برشمرد. در طول سالیان بسیار، سبک‌های مختلفی در این نوع هنر خود را معرفی کرده‌اند. از اوایل قرن ۱۵ میلادی، تغییرات بسیار بزرگی در تمام زمینه‌های فرهنگی به خصوص در هنر غرب به وجود آمد. انسان در نقاشی غرب با بینش جدیدی که در این دوره تاریخی به عنوان انسان‌گرایی مطرح شده بود، تجسمی دوباره پیدا کرد. پرتره‌نگاری نیز بخشی از هنرهای تجسمی محسوب می‌شد که روایت‌گر و نشان‌دهنده چهره انسان‌ها در طول سال‌ها تحول فرهنگ بشری بود. پرتره‌نگاری یکی از انواع نقاشی است که هدف آن تجسم بصری موضوع است و در قدیم بسیار شبیه به عکس‌های خانوادگی امروزی بوده؛ به نوعی تاریخ عمومی زندگی فردی را نه تنها به کسی که آن تاریخ را می‌داند، بلکه به بسیاری از افراد دیگر نمایش می‌دهد. پرتره‌نگاری تا به امروز بعضی از ویژگی‌های اساسی خود را حفظ کرده و بسیاری از کارکردهایش نیز دچار تغییر شده است. با این وجود، تا اواخر قرن بیستم، پرتره‌نگاری اصولاً یک پدیده غربی و بازتاب‌دهنده ویژگی‌های شخصی بود؛ به طوری که در بسیاری از دیگر فرهنگ‌ها این یک خصوصیت نامتعارف بوده است. با جهانی شدن فرهنگ غربی، پرتره‌نگاری دیگر محدود به دنیای غرب نمی‌شود و با گسترش جغرافیایی این فرهنگ، پرتره‌نگاری نیز دچار تغییرات در زمینه‌های متفاوت شده است؛ به گونه‌ای که امروزه پرتره‌ها در رسانه‌های گوناگونی ایجاد می‌شوند و اهداف متفاوتی دارند. این پژوهش به روش توصیفی-تحلیلی و بر اساس مطالعات کتابخانه‌ای و مشاهده آثار به سرانجام رسیده است. سوالات پژوهش عبارتند از: پرتره چیست؟ کارکردهای پرتره چیست؟ قدرت و جایگاه پرتره چگونه است؟ که در این پژوهش به این موارد پرداخته می‌شود.

کلیدواژه‌ها: پرتره‌نگاری، نقاشی، نقاشی معاصر ایران، شیرر وست.

Examining Portraiture in Contemporary Iranian Painting Through the Lens of Shirer West's Perspective

Zahra Khorasani / Master's student of Painting, Faculty of Arts, Ferdows Institute of Higher Education, Mashhad, Iran.*

z.khorasani@ferdowsmashhad.ac.ir

Abstract

One of the oldest forms of art is portrait painting, which can be regarded as the beginning of the first cave paintings. Many different styles have been introduced into this type of art over the years. From the beginning of the 15th century, there were great changes in all cultural fields, especially in Western art, man was re-incarnated in Western painting with a new vision that was proposed as humanism in this historical period, portrait painting is also a part of It was considered visual arts that narrated and showed the face of people during the years of evolution of human culture. Portrait painting is one of the types of painting whose purpose is the visual representation of the subject, portrait painting in ancient times was very similar to today's family photos and in a way, the general history of an individual's life not only to the one who knows that history, but to many others. Displays other people. Until today, portraiture has kept some of its basic features and many of its functions have changed, however, until the end of the 20th century, portraiture was a Western phenomenon and reflected personal characteristics, so that in many other cultures This has been an unusual feature. With the globalization of Western culture, portraiture is no longer limited to the Western world, and with the geographical expansion of this culture, portraiture has changed different fields; In such a way that today portraits are created in various media and have different purposes. The descriptive-analytical method was used to complete this research, which is based on library studies and observations of the works. What is the definition of a portrait? This is the research question. What are the functions of the portrait? What are the power and position of the portrait? Which are discussed in this research.

Keywords: portrait painting, painting, contemporary Iranian painting, Shirer West.

مقدمه

هنر معاصر ایران، با تمرکز بر تبیین مسائل اجتماعی، فرهنگی و سیاسی، از قدرت‌های بصری و تصویری برای انتقال پیام‌ها و بیان ایده‌ها استفاده می‌کند. در این زمینه، پرترننگاری به عنوان یک فرم هنری مهم، قدرتمند و تأثیرگذار برای بازنمایی و تصویرسازی هویت، قدرت و تضادهای فرهنگی در جامعه ایران معاصر مطرح شده است. در این راستا، دیدگاه شیرر وست، نقش مهمی در تحلیل و بررسی پرترننگاری در هنر معاصر دارد. در این پژوهش، با تمرکز بر پرترننگاری در نقاشی معاصر ایران و تحلیل آن با توجه به دیدگاه شیرر وست، به بررسی نقش و تأثیر این شاخه از هنر در انتقال هویت، قدرت و تضادهای فرهنگی در جامعه ایران معاصر می‌پردازیم. پرترننگاری به عنوان یکی از روش‌های قدرتمند در هنر تصویری، قادر است نه تنها صورت یک فرد را تصویرسازی کند، بلکه عمق‌ها و جنبه‌های مختلف شخصیتی و فرهنگی آن فرد را نیز به تصویر بکشد. این پژوهش با هدف بررسی نقش و تأثیر پرترننگاری در نقاشی معاصر ایران با تأکید بر دیدگاه شیرر وست انجام می‌شود. پرترننگاری به عنوان یک روش ارتباط بین فرد و بیننده، درک عمیق‌تری از هویت، شخصیت و ویژگی‌های فردی افراد را ارائه می‌دهد. در این پژوهش، پرترننگاری در نقاشی معاصر ایران مورد تحلیل قرار خواهد گرفت و با تأکید بر دیدگاه شیرر وست، به بررسی نحوه استفاده از این فرم هنری در انعکاس هویت، قدرت و تضادهای فرهنگی در جامعه ایران معاصر خواهیم پرداخت. به طور خاص، این پژوهش بر اساس روش‌شناسی تحلیل هنری و مطالعه تاریخی با استفاده از منابع کتابخانه‌ای، مقالات علمی و نظریه شیرر وست، به تحلیل و تفسیر آثار پرترننگاری معاصر ایران خواهد پرداخت. نتایج این پژوهش منجر به درک عمیق‌تری از نقش پرترننگاری در هنر معاصر ایران و تأثیر آن بر هویت، قدرت و تضادهای فرهنگی در جامعه خواهد شد. این پژوهش با تمرکز بر پرترننگاری در نقاشی معاصر ایران و تحلیل آن با توجه به دیدگاه شیرر وست ارزشمند خواهد بود. در طول تاریخ، هنرمندان ایرانی در حال تبیین هویت و تجسم جوانب مختلف فرهنگی و اجتماعی در آثار خود بوده‌اند. پرترننگاری به عنوان یک شاخه از هنر تصویری، می‌تواند به وفور از این تجربه‌های فرهنگی و هویتی بهره‌برداری کند. در این مطالعه، بررسی تحلیلی پرترننگاری در نقاشی معاصر ایران به عنوان یک موضوع بسیار پربحث و تأثیرگذار مورد توجه قرار خواهد گرفت. از جمله مسائلی که در این پژوهش قابل بررسی است، می‌توان به نحوه

استفاده از تکنیک‌ها، سبک‌ها و الهام‌بخش‌های پرترنه‌نگاری در نقاشی معاصر ایران اشاره کرد. در ادامه، با استفاده از روش‌های تحقیق متنوع از جمله تحلیل تصویری، مطالعه تاریخی و بررسی منابع مرتبط، این پژوهش می‌تواند به نتایج جدیدی دربارهٔ پرترنه‌نگاری در هنر معاصر ایران با تأکید بر دیدگاه شیرر وست برسد. علاوه بر این، نتایج این پژوهش می‌تواند به توسعه دانش هنری و فهم بهتر از روابط بین هنر، فرهنگ و جامعه در ایران معاصر کمک کند. در نهایت، این پژوهش امکاناتی را ایجاد می‌کند تا به شناخت عمیق‌تری از تأثیر پرترنه‌نگاری در نقاشی معاصر ایران برسیم و نقش آن در تجسم و بازنمایی هویت، قدرت و تضادهای فرهنگی را درک کنیم. این مطالعه قادر است به جامعهٔ هنری و فرهنگی، هنرمندان، دانشمندان و پژوهشگران علاقه‌مند در حوزهٔ هنر معاصر ایران، ارزشمندی را ارائه دهد. در مطالعات هنری معاصر ایران، توجه به پرترنه‌نگاری به عنوان یک ابزار برجسته جهت تجسم هویت و تحلیل تضادهای فرهنگی، به شدت در حال رشد است. با توجه به اینکه شیرر وست، با آثار خود به طور فراگیر به مسائل جنسیت، هویت و قدرت پرداخته است، دیدگاه و آثار او را می‌توان به عنوان یکی از نمونه‌های کاربردی برای بررسی پرترنه‌نگاری در هنر معاصر ایران مورد بررسی قرار داد (کشمیرشکن، ۱۳۹۹: ۲۰).

شماری از مهم‌ترین پرترنه‌ها در تاریخ، در منطقهٔ فیوم مصر رومی در سده‌های یکم تا دوم پس از میلاد تولید شده است، اما سده پانزدهم از جهت حرفه‌ای شدن نقاشی پرترنه اروپایی نقطهٔ تحول مهمی در تاریخ پرترنه‌نگاری است. در سده شانزدهم هم هنرمندان پرترنه‌نگار واجد جایگاه هنری بودند و در سده‌های هفدهم و هجدهم در اروپا و سپس در امریکا، سفر پرترنه‌نگاران از شهری به شهری و خانه‌ای به خانهٔ دیگر رایج بود. در سده نوزدهم، هنرمندان زیادی از طریق پرترنه‌نگاری به شهرت و ثروت رسیده‌اند. امروزه پرترنه و مطالعات مربوط به آن جایگاهی حائز اهمیت در مطالعات هنر دارد. پیکره انسان موضوع رایج هنرهای تجسمی بوده است (اشنایدر، ۱۳۹۹: ۵۳). برخی از این آثار، اهمیتی سبک‌شناختی دارند و برخی به لحاظ تاریخ هنری مهم‌اند. برخی آثار حاصل ذوق‌ورزی‌های هنرمندانی است که کمتر به ژانرهای کلاسیک همچون پرترنه گرایش دارند و برخی آثار مربوط به نقاشانی است که بر پرترنه‌نگاری و ژانر پرترنه متمرکز بودند و کمتر سراغ موضوعات مختلف رفته‌اند (وست، ۱۴۰۰: ۵۰).

پیشینه پژوهش

در جست‌وجوی انجام شده، منبعی که در مساله با این پژوهش اشتراک کامل و مستقیم داشته باشد، یافت نشد، اما به عنوان پیشینه عام، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد.

مطالعه کتاب‌ها و مقالات مرجع: بررسی کتاب‌های مرجع در زمینه هنر معاصر ایران و پژوهش‌های مرتبط با پرترننگاری، می‌تواند به شما کمک کند تا پیشینه پژوهش‌های انجام شده را درک کنید. این منابع می‌توانند به شما مفاهیم، معناسناسی و رویکردهای نظری موجود در زمینه پرترننگاری معاصر را بیان کنند.

مشاهده آثار هنری: بررسی آثار شیرر وست و هنرمندان دیگری که در زمینه پرترننگاری معاصر ایران فعالیت می‌کنند، می‌تواند برای درک پیشینه پژوهش در این حوزه مفید باشد. بررسی آثار هنری از جنبه‌های تاریخی، فرهنگی و هنری می‌تواند رویکردها و الهام‌بخش‌های مختلف را نشان دهد.

مطالعه پایان‌نامه‌ها و تحقیقات دانشجویی: بررسی پایان‌نامه‌ها و تحقیقات دانشجویی مرتبط با پرترننگاری معاصر ایران و دیدگاه شیرر وست می‌تواند اطلاعات مفیدی درباره پیشینه پژوهش در این زمینه ارائه دهد.

روش پژوهش

پژوهش پیش‌رو از نوع کیفی و مبتنی بر روش توصیفی - تحلیلی است. شیوه دست‌یابی به اطلاعات از طریق مطالعه منابع و اسناد کتابخانه‌ای و با مشاهده آثار بوده است. ابزار گردآوری اطلاعات فیش‌برداری یادداشت‌برداری، مطالعه و مشاهده است. نمونه‌های مورد تحلیل از میان آثار تک‌نگاری هنرمند به صورت هدفمند و بر اساس ویژگی‌های مورد نظر در اهداف تحقیق و نیز یافته‌های ادبیات نظری پژوهش انتخاب شده‌اند.

پرترننگاری

هنرمند باید انواع حالات و نکته‌های روان‌شناسی مربوط به شخصیت انسان را بداند و تشخیص دهد چه ژستی مناسب سوژه مورد نظر است. این ویژگی‌ها باعث می‌شوند که طرح ترسیم شده به مدل اصلی‌اش شباهت داشته باشد، زیرا هر فردی حرکات و حالات بدنی خاص

خود را دارد که بخشی از وجودش است. از سویی دیگر، مؤلفه‌هایی در زمینه رفتار فیزیکی و آداب اجتماعی وجود دارد که به ما امکان می‌دهند فرد را در حرفه یا موقعیتی قرار دهیم که می‌خواهد و یا به آن تعلق دارد. بنابراین می‌توان بین دو نوع طراحی پرتره تمایز قائل شد. مدل رسمی که در آن ژست فرد براساس الگوهای سنتی است و توجه زیادی به ترکیب‌های محیط و گاهی هم دکور و نمادها می‌شود و مدل غیر رسمی که در آن ژست فرد طبیعی است، یعنی سوژه یا به طور تصادفی ژستی را گرفته و یا در حین انجام بعضی فعالیت‌های معمول در محیطی عادی است. این روش، روشی مدرن در طراحی پرتره افراد است که به نوعی میراث عکاسی فوری حساب می‌شود و نیازمند مهارت زیاد و سلیقه خوب هنرمند است. طراحی احساسی چهره‌ها، یعنی مواردی که سوژه برای مثال لبخند می‌زند یا در حال حرکت است، نیز به این گروه تعلق دارد. در طراحی پرتره، می‌توان از ابزارهای گوناگون استفاده کرد؛ مانند مداد، زغال سنگ، پاستل، سیاه قلم، آبرنگ، ماژیک. هر یک از این ابزارها می‌توانند بسته به ویژگی‌های خاص خود و نیز سطحی که طراحی روی آن انجام می‌شود؛ مثلاً سطح کاغذ نرم یا زبر، مقوا، کاغذ سفید یا رنگی، می‌توان اثرات متفاوتی ایجاد کرد. اکثر تاریخ‌نویسان، هنر پرتره را تا قرن بیستم در پرتو آراء هگل بررسی می‌کردند. زیبایی‌شناسی اکسپرسیونیستی به همین منوال ادامه یافت؛ به طوری که به وجود مدل پرتره، حضور متافیزیکی داد. پیروان این اندیشه بر این باور بودند که این ویژگی را می‌توان مستقیماً از روی بیان چهره‌شناسی، معین و مشخص کرد. در نیمه دوم قرن چهاردهم، مخصوصاً در ایتالیا، علاقه‌ای فلسفی و علمی به مسائل روان‌شناسی افزایش یافت. این موضوع که باید تصویری واضح‌تر از اهمیت آسیب‌شناسانه برخی ژست‌ها و حالت‌های بیانی به دست آید، از اهمیت فراوانی برخوردار شد؛ چراکه روابط بازرگانی سرمایه‌داری نوظهور، توانایی دانستن اهداف شرکای تجاری و جلوگیری از کلاهبرداری را ایجاب می‌کرد. در بخش سیاسی نیز وضعیتی مشابه به وجود آمد. جایی که شرایط جدید اقتصادی این موضوع را ضروری کرده بود که ابزارهایی برای شناخت جهانی که بیشتر و بیشتر روابطش ناپایدار و پیچیده می‌شد به وجود آید. بنابراین جای تعجب ندارد که بسیاری از کتابچه‌های مرتبط با چهره‌شناسی اولیه مخصوصاً برای بازرگانان و سیاستمداران نوشته می‌شد. نویسندگانی همچون میشل ساوونادولا، پدر بزرگ خطیب مشهور اهل دومنیکن یا پومپونیو گوریکو دانشمند اقدام به تفسیر حرکات بدن کردند. آن‌ها نیروی بیانی بخش‌های مختلف صورت مثل چشم‌ها را تحلیل کردند و حتی مطالعات

شخصیتی امروزه چشم‌ها را آینه روح «قلمداد کند در انجام چنین کارهایی این نویسندگان اغلب تحت تأثیر مفهوم سرشت‌ها بودند. طبیعت‌های شخصیتی که مربوط به نظریه‌های طب قدیم می‌شدند. مطالعاتی که توسط لئوناردو داوینچی نیز انجام شد به هر قسمت از بدن معنای متمایزی نسبت داده شد. فیگورهای عجیب و غریب متعددی که در کارهای داوینچی دیده می‌شود، در خصوص طبقه‌بندی وجوه آناتومی و چهره‌شناسی صورت انسانی انجام شد. به درستی که او پدر کاریکاتور مدرن است. با این حال، بسیاری از رساله‌هایی که در مورد چهره‌شناسی نوشته می‌شد، بیشتر دارای رویکرد شماتیکی بود. این رساله‌ها مثل آنچه جیووانی باتیستا دلا پورتا نوشت، اغلب بین شباهت‌های فیزیکی انسان‌ها و حیوان‌ها ارتباط روان‌شناسی برقرار می‌کردند و این مطابق سنت قرون وسطایی حیوان انسان بود. این منابع به احتمال زیاد نمی‌توانند به ما در درک پرتره باروک و رنسانس کمک کنند؛ مگر اینکه ما بر این باور باشیم که هنرمندان نیز توصیه‌های آن‌ها را هم شنیده‌اند و یا مفاهیم مورد توجه آن‌ها را به شکلی بصری در کارهایشان ارائه کرده‌اند. مشهورترین موضوع پروژه، تشخیص روان‌شناسانه *مونالیزا* اثر لئوناردو داوینچی است؛ تصویر کسی که لبخندش همه نوع تفسیر قابل‌تصور را داشته است. این عاقلانه است که ما نسبت به تفسیر تشخیصی از بیان را محتاط باشیم (وست، ۱۴۰۰: ۹۰-۲۳۱).

نقاشی

نقاشی یکی از رشته‌های اصلی هنرهای تجسمی است و قدمت آن شش برابر زبان نوشتاری می‌باشد. برخی از پژوهشگران، معتقدند اولین نقاشی‌های یافت‌شده در غارها حاکی از آن است که انسان‌های اولیه با کشیدن نقش حیوانات و شکارشان به نوعی خود را آماده‌نبرد با آن‌ها می‌کردند. قدیمی‌ترین نقاشی‌ها در جهان که متعلق به حدود ۳۲۰۰۰ هزار سال پیش می‌باشد، در گروه شاوله فرانسه قرار دارد. این نقاشی‌ها که با استفاده از افرای قرمز و رنگ‌دانه سیاه، حکاکی و رنگ شده‌اند، تصاویری از اسب‌ها، کرگدن‌ها، شیرها، بوفالوها و ماموت‌ها را نشان می‌دهند. این‌ها نمونه‌هایی از نقاشی در غار هستند که در اغلب نقاط جهان وجود دارند (خرمی، ۱۳۹۰: ۱۲۸). بسیاری از آثار شناخته‌شده و مشهور هنری امروزی، مانند *مونالیزا*، شب پرستاره، دختری با گوشواره مروارید و تولد ونوس نقاشی‌های برجسته‌ای هستند که در سراسر جهان از آن‌ها الگو برداری شده است. هرچند اختلاف نظرهای جزئی در مورد کاملاً

هنری بودن آثاری که به روش‌های غیر سنتی و با روش‌های غیر از شیوه‌های کلاسیک خلق می‌شوند وجود دارد، اما از لحاظ مفهومی، هنرمندانی که از صدا، نور، آتش‌بازی، چاپگرهای جوهرافشان، پیکسل‌های صفحه نمایشگر و پاستل یا مواد دیگر برای خلق اثرشان استفاده می‌کنند، با کسانی که مواد سنتی و رنگ‌های آمیخته با زرده تخم مرغ را به کار می‌برند، یکسان هستند. در نتیجه، به اغلب کارهای هنری از این دست نقاشی گفته می‌شود (هژبری، ۱۳۸۸: ۲۱). در قیاس با نقاشی، طراحی، سلسله عملیات ایجاد یک سری اثر و نشانه با استفاده از فشار آوردن یا حرکت ابزاری بر روی یک سطح است. نقاشی ساختمان یک روش قابل اجرا برای تزئین دیوارهای یک بنا با استفاده از رنگ‌آمیزی در ساختار جزئیات کار موجود است. از نقاشان معروف می‌توان به ونگوگ، داوینچی، پیکاسو و فریداکالو اشاره کرد (پناهی و جوادی، ۱۳۹۸: ۵۶). نقاشی و نقد نقاشی از دو نظام نشانه‌شناختی متفاوت بهره می‌برند؛ به این معنا که نقد نشانه‌های زبانی را به کار می‌برد و نقاشی نشانه‌های بصری را در نتیجه، نقد نقاشی بین دو قطب نشانه‌های بصری نقاشی و نشانه‌های زبانی نقد قرار می‌گیرد و باید آن‌ها را در یک شاکله منسجم با یکدیگر سازگار کند، اما بنابر فرضیه ما در این مقاله، این سازگاری با چالش‌های متعددی روبه روست. اولاً، تصویر و واژه به یکدیگر تحویل پذیر نیستند و بنابراین توصیف ترکیب بندی‌های بصری، به مثابه نخستین رکن مقوم هرگونه نقد نقاشی، از طریق واژگان زبان فی نفسه چالش برانگیز است. بنابراین نقد نقاشی همواره موقعیتی بحرانی دارد و با کشمکش بین واژه و تصویر دست به گریبان است. ثانیاً، پس‌اساختار‌گرایان نشان داده‌اند که زبان به خودی خود سرشار از ابهام و ابهام و برخلاف تصور معمول، فاقد وضوح و شفافیت است. این ویژگی‌ها به نقد، به مثابه یک متن، نیز تسری می‌یابد. با فرض این که نقد نقاشی از چهار رکن (نقاشی، بیننده، نقد و مخاطب نقد) تشکیل شده است، می‌کوشیم تعاطی و تعاضد بین این ارکان را بررسی کنیم و نشان دهیم این ساختار چهار وجهی چگونه نقد نقاشی را به یک متن منحصربه‌فرد «بینابین» مبدل می‌کند که همزمان نشانه‌های بصری را به زبان و نشانه‌های زبانی را به تصویر نزدیک می‌کند. نقد نقاشی نمی‌تواند آینه تمام‌نمای نقاشی باشد؛ چراکه یک گسل نشانه‌شناختی همواره نقد را از نقاشی جدا می‌کند، اما منتقد می‌کوشد و سعت این گسل را از طریق یک ساختار چهار وجهی به حداقل کاهش دهد (ابوالقاسمی، ۱۳۹۳: ۵-۸).

در حالی که نقاش ایده‌های خود را با یک رسانه متفاوت، با تصویر پدیدار می‌کند.

نقد نقاشی زاینده گونه‌ای کشاکش است، زیرا دو سوی صحنه رویارویی، دو گروه متفاوت صف‌آرایی کرده‌اند. واژگان و تصاویر نقد از غباری ساخته می‌شود که از کشمکش این دو گروه به وجود می‌آید، نقد بالذات است. مناسبت زبان با نقاشی مناسبتی بی‌کران است. مسئله این نیست که واژه‌ها ناقص یا در رویارویی با جهان مرئی به نحوی چاره‌ناپذیر ناتوان‌اند. هیچ یک را نمی‌توان به دیگری فروکاست، باز گفتن آنچه می‌بینیم، بیهوده است، آنچه می‌بینیم هرگز در گفته‌هایمان سکنی ندارد. بیهوده است که می‌کوشیم تا از راه تصاویر و استعاره‌ها و تشبیه‌ها آنچه را که می‌گوییم، نشان دهیم (فو کو، ۱۹۶۶: ۶۵).

نقاشی معاصر ایران

نقاشی ایران در دهه‌های بیست تا پنجاه شمسی به دستاوردهای متفاوتی با سنت‌های گذشته دست یافت. این دستاوردها بیشتر در جهت شناخت نوینی در تکنیک و اجرا بود. بعدها این حرکت، هنری هنر نوگرا خوانده شد. هنرمند در تمام وجوه نوگرایانه کمتر به وجه اجتماعی تحولات فرهنگی و رمزهای هنر ملی، مذهبی و سنتی توجه داشت و بیش از آن شیفته اجرا به و شیوه جنبش‌های آوانگارد غرب بود. کم‌توجهی به خاستگاه‌ها نیازهای فرهنگی و هنری جامعه یکی از دلایل بزرگ عدم کامیابی هنر معاصر ایران در این دوران است. بی‌توجهی به معیارهای زیربنایی و مبانی نظری در باب آفرینش آثار و همچنین شناخت اندک از روند شکل‌گیری سبک‌های هنری مدرن در غرب، از عوامل دیگری است که نقاشی نوگرای معاصر ایران را دچار بی‌ثباتی و خلا محتوایی کرد. یکی از ضروریات آفرینش اثر هنری، خلاقیت و زیبایی نوآوری است. بدون توجه و دستیابی به نوآوری، امکان خلق اثری فرهنگ‌ساز و جاودانه ممکن نیست. در نقاشی معاصر ایران، این وجه لحاظ نشده است. هنرمند بیشتر بر گرایش‌های نو در صورت اثر و شیوه اجرا تاکید داشت و به نوآوری در بطن و محتوا کمتر می‌پرداخت. این امر یکی دیگر از علت‌های ناکامی نقاشی معاصر ایران در شکوفایی و ارتقای سطح و بینش فرهنگی و هنری جامعه بود. به همین علل، هنر نوگرا نتوانست الگوی مناسب و کاربردی را برای نقاشی دهه‌های بعدی طراحی کند (قزوینی، ۱۳۹۰: ۲۳-۳۲).

شیرر وست

شیرر وست مورخ هنر، استاد دانشگاه و مدیر دانشگاه بریتانیایی-امریکایی است. وست در

حال حاضر از اکتبر ۲۰۱۷ معاون دانشگاه ناتینگهام است. وست دارای مدرک کارشناسی در تاریخ هنر و زبان انگلیسی از کالج ویلیام و مری در ویرجینیا و دکترای تاریخ هنر از دانشگاه سنت اندروز است. او قبلاً رئیس بخش علوم انسانی دانشگاه آکسفورد، مدیر تحقیقات شورای تحقیقات هنر و علوم انسانی و رئیس دانشکده مطالعات تاریخی در دانشگاه بیرمنگام بوده است.

از منظر شیرر وست، پرترنگاری در طول سال‌ها تحول فرهنگ بشری همواره وجود داشته است و جهان باستان سرشار از پرتره است. یونانی‌ها مجسمه‌هایی از افراد سرشناس را بر سر مقبره‌ها یا در جایی از شهر می‌گذاشتند و تندیس شیئی مهم در خانه‌های شخصی شده بود. در آثار نویسندگانی چون ارسطو، گزنفون، افلاطون، سیسرون و هوراس هم به پرترنگاری اشاره شده است. شماری از مهم‌ترین پرتره‌ها در تاریخ در منطقه فیوم مصر رومی در سده‌های یکم تا دوم پس از میلاد تولید شده است، اما سده پانزدهم از جهت حرفه‌ای شدن نقاشی پرتره اروپایی نقطه تحول مهمی در تاریخ پرترنگاری است. در سده شانزدهم هم هنرمندان پرتره‌نگار واجد جایگاه هنری بودند و در سده‌های هفدهم و هجدهم، در اروپا و سپس در امریکا، سفر پرتره‌نگاران از شهری به شهری و از خانه‌ای به خانه‌ای رایج بود. در سده نوزدهم، هنرمندان زیادی از طریق پرترنگاری به شهرت و ثروت رسیده‌اند. امروزه پرتره و مطالعات مربوط به آن جایگاهی حائز اهمیت در مطالعات هنر دارد. وست علاوه بر تعریفی دقیق از پرتره، به کارکردهای پرترنگاری، قدرت و جایگاه آن، پرترنگاری گروهی و پرتره‌نگاران، مدرنیسم و جنسیت می‌پردازد.

تحلیل

تحلیل شامل بررسی مفاهیم کلیدی و جوانب مختلف آن، می‌تواند به درک عمیقی از موضوع منجر شود. در ادامه، به تحلیل اجزای عنوان اشاره می‌شود. پرترنگاری، به هنر تصویری اشاره دارد که در آن هنرمندان تلاش می‌کنند صورت افراد را به طور دقیق و شناخته شده ترسیم کنند. در این مورد، پرترنگاری به تصویرسازی زندگی، شخصیت و ویژگی‌های فردی افراد در نقاشی معاصر ایران اشاره دارد. نقاشی معاصر ایران، به هنر نقاشی در زمان حاضر در ایران اشاره دارد. در این زمینه، هنرمندان معاصر ایرانی از تکنیک‌ها، سبک‌ها و مفاهیم معاصر استفاده می‌کنند تا واقعیت‌ها و مسائل اجتماعی را تصویرسازی کنند. در این

پژوهش، مفاهیم کلیدی مانند پرترننگاری، هنر معاصر ایران و دیدگاه شیرر وست بررسی می‌شوند. با بررسی این عنوان، می‌توان به درک بهتری از نحوه تعبیر هنرمندان درباره هویت، قدرت و تضادهای فرهنگی در جامعه ایران معاصر دست یافت. همچنین، این پژوهش می‌تواند به پیدا کردن رویکردها و الهام‌بخش‌های جدید در هنر معاصر ایران و نقش پرترننگاری در آن کمک کند. این پژوهش به وجود یک فضای بحث و تحلیل درباره پرترننگاری در هنر معاصر ایران با تمرکز بر دیدگاه شیرر وست کمک می‌کند. این بررسی به دانشمندان، هنرمندان و محققان علاقه‌مند به هنر معاصر ایران فرصتی می‌دهد تا تأثیر و نقش پرترننگاری در این هنر را به عمق بررسی کنند و به سوالاتی که در این زمینه وجود دارد، پاسخ دهند. با تحلیل این عنوان، می‌توان به تدوین فرضیات و سؤالات پژوهشی مناسب و مرتبط با موضوع پرداخت و همچنین به انتخاب منابع معتبر و مناسب برای مطالعه و بررسی موردنظر پژوهش‌گر کمک کرد. همچنین، این پژوهش می‌تواند نتایج جدید و نوآورانه‌ای درباره پرترننگاری در هنر معاصر ایران و تأثیر شیرر وست در جامعه هنری به ارمغان بیاورد. در نهایت، تحلیل این عنوان پژوهش، راهنمایی و روشنگری برای جمع‌بندی مطالب و یافته‌های پژوهش و نوشتن نتیجه‌گیری موثر در این حوزه ارائه می‌دهد. این پژوهش می‌تواند به توسعه دانش هنری درباره پرترننگاری در هنر معاصر ایران و درک بهتر از روابط بین هنر، فرهنگ و جامعه کمک کند.

نتیجه

نقاشی از هنرهایی هست که توانایی انتقال مفاهیم بدون استفاده از کلام را دارد. با تماشای یک نقاشی ممکن است حس آرامش، شادابی، ناراحتی و یا حتی خشم و هیجان به شما دست بدهد. در عصر امروز که اطلاعات به سرعت جابه‌جا می‌شوند، روزانه نقاشی‌های معروف بسیاری را می‌بینید؛ مفاهیم عمیق برخی از این نقاشی‌ها در بسیاری از شرایط برای افرادی که تخصص هنری ندارند، پوشیده است. بنابراین اگر به این رشته هنری علاقه‌مند هستید، سعی کنید پس از تماشای یک نقاشی، نقدهایی را که درباره آن نوشته شده است نیز در نظر داشته باشید. در این مقاله، سعی بر آن شد تا علل جایگزینی و عوامل محبوبیت جایگاه‌های مختلف در جامعه که سوژه اصلی پرتره‌ها بودند را بررسی کنیم. در نهایت، هر دوره‌ای به اقتضای زمانه خود بر شخصیت‌ها ارزش‌گذاری کرده و بر معنایی که به آن‌ها می‌بخشد، از آن در روند هنر استفاده می‌کند؛ چه بسا آن شخصیت شایسته این لطف نباشد، اما گویا این گونه به واقعیت

نزدیک‌تر سخن گفته‌ایم. از اوایل قرن ۱۵ میلادی، تغییرات بسیار بزرگی در تمام زمینه‌های فرهنگی به خصوص در هنر غرب به وجود آمد؛ انسان در نقاشی غرب با بینش جدیدی که در این دوره تاریخی به عنوان انسان‌گرایی مطرح شده بود، تجسمی دوباره پیدا کرد. پرترنگاری نیز بخشی از هنرهای تجسمی محسوب می‌شد که روایت‌گر و نشان‌دهنده چهره انسان‌ها در طول سال‌ها تحول فرهنگ بشری بود. پرتره به نوعی تاریخ عمومی زندگی فردی را نه تنها به کسی که آن تاریخ را می‌داند، بلکه به بسیاری از افراد دیگر نمایش می‌دهد. پرترنگاری تا به امروز بعضی از ویژگی‌های اساسی خود را حفظ کرده و بسیاری از کارکردهایش نیز دچار تغییر شده است. پرتره همیشه اثری هنری بوده که به قصد بازنمایی یا انتقال تصویر یک فرد مشخص خلق می‌شده و همیشه نوعی قدرت طلسم‌گونه داشته است. پرترنگاری حائز کارکردهایی بوده که دیگر آثار هنری نداشتند و خصوصیات روان‌شناسانه و فلسفی در آن وجود داشته که تنها به این گونه هنری منحصر بوده است. با این وجود، تا اواخر قرن بیستم پرترنگاری اصولاً یک پدیده غربی و بازتاب‌دهنده ویژگی‌های شخصی بود؛ به طوری که در بسیاری از دیگر فرهنگ‌ها این یک خصوصیت نامتعارف بوده است. با جهانی شدن فرهنگ غربی، پرترنگاری دیگر محدود به دنیای غرب نمی‌شود و با گسترش جغرافیایی این فرهنگ، پرترنگاری نیز دچار تغییرات در زمینه‌های متفاوت شده است؛ به گونه‌ای که امروزه پرتره‌ها در رسانه‌های گوناگونی ایجاد می‌شوند و اهداف متفاوتی دارند. پرتره‌ها نشانه‌های مهمی از عواطف خانوادگی، دوستی یا اتحاد گروهی در خود دارند و هنوز آن‌ها ابزاری برای کندوکاو شخص هنرمند و تجربه تکنیکی محسوب می‌شوند. با این حال، پرترنگاری به شیوه‌ای برای هنرمند جهت بررسی خود آگاه مفاهیم گوناگون تبدیل شده است و در نتیجه، جهانی شدن گسترش رسانه‌ها و همزیستی کارکردهای کهن و نوین پرترنگاری در آغاز قرن بیست و یکم تبدیل به ژانری هنری شده که بیش از پیش دارای کارکردها و امکانات بازنمایی فراگیر شده است.

می‌توان چندین پیشنهاد برای آینده پژوهش در این حوزه ارائه کرد: بررسی گسترده‌تر دیدگاه شیبر وست: می‌توان با بررسی گسترده‌تر آثار و دیدگاه شیبر وست به بررسی عمیق‌تر و جامع‌تری از نقش پرترنگاری در هنر معاصر ایران پرداخت. این پژوهش می‌تواند به تحلیل نظریات و الهام‌بخش‌های وی در زمینه پرترنگاری و رابطه‌ای که با مفاهیم هویت، قدرت و تضادهای فرهنگی برقرار می‌کند، کمک کند.

مقایسه بین پرترننگاری در هنر معاصر ایران و سایر فرهنگ‌ها: با بررسی و مقایسه بین پرترننگاری در هنر معاصر ایران با سایر فرهنگ‌ها، می‌توان نقش و تأثیر این هنر در جوامع مختلف را مورد بررسی قرار داد. این پژوهش می‌تواند به بررسی تفاوت‌ها و تمایزهای هنری و فرهنگی در پرترننگاری معاصر ایران نسبت به سایر کشورها منجر شود.

نقش جنسیت در پرترننگاری معاصر ایران: می‌توان پژوهشی انجام داد که به بررسی نقش جنسیت در پرترننگاری معاصر ایران با تأکید بر دیدگاه شیرر وست بپردازد. این پژوهش می‌تواند به تحلیل نقش زنان و مردان در پرترننگاری و تأثیر آن در انعکاس هویت جنسیتی و تضادهای فرهنگی در ایران کمک کند.

نقش تکنولوژی در پرترننگاری معاصر ایران: با بررسی نقش تکنولوژی، به خصوص فنون دیجیتال، در پرترننگاری معاصر ایران و تأثیر آن بر روی رویکردها و سبک‌های پرترننگاری، می‌توان به بررسی ابزارها و فناوری‌های جدیدی که هنرمندان ایرانی برای بیان خلاقانه ترسیم صورت‌ها استفاده می‌کنند، پرداخت.

ارتباط پرترننگاری با سیاست و قدرت: می‌توان به بررسی نقش و تأثیر پرترننگاری در نمایش و نمادگذاری سیاستمداران و افراد قدرتمند در ایران معاصر پرداخت. این پژوهش می‌تواند به تحلیل رابطه بین قدرت سیاسی و تصویرسازی پرتره در هنر معاصر ایران کمک کند.

موضوعات پیشنهادی بالا می‌توانند به پژوهش‌های متنوعی در حوزه پرترننگاری در هنر معاصر ایران با تأکید بر دیدگاه شیرر وست منجر شوند و نتایج جدید و جذابی درباره این حوزه فراهم کنند.

منابع

ابوالقاسمی، محمدرضا. (۱۳۹۳). «چالش‌های نشانه‌شناختی نقاشی و نقد نقاشی». هنرهای تجسمی هنرهای زیبا. ۵-۱۲.

اشنایدر، نوربرت. (۱۳۹۹). هنر پرترننگاری. ترجمه سبجان حسن شاهی و فاتزه حسن شاهی. تهران: گیوا.

اکبری، بهمن. (۱۳۸۷). «بحران هویت و هویت دینی». پیک نور، علوم انسانی. (۳). ۲۱۹-۲۳۱.

رابی، جولین. (۱۳۹۹). پرتره‌های سلطنتی قاجار. تهران: دانیار.

- ستاری، محمد. (۱۳۸۰). «منابع مکتوب هنر ایران». *هنرنامه*. (۱۳). ۱۶-۳۱.
- فوکو، میشل. (۱۳۷۷). *این یک چپ‌نویس نیست*. ترجمه مانی حقیقی. تهران: مرکز.
- قاسمی، رضا و پورطاهریان، ندا. (۱۳۹۶). *نقاشی بدن و تجسم جنسیت*. تهران: سروش.
- قزوینی، پریسا. (۱۳۹۰). «بررسی وجه نوگرایی در نقاشی معاصر ایران». *جلوه هنر*. (۲۳).
- کائبرت، رزالیندا. (۱۹۹۸). *راهنمای کاربردی نقاشی پرتره*. تهران: پشتون.
- گامبریچ، ارنست. (۱۳۸۱). *تاریخ هنر*. ترجمه علی رامین. تهران: نی.
- وست، شیرر. (۱۴۰۰). *پرتره‌نگاری*. ترجمه مائده میرزایی عطآبادی. تهران: علمی و فرهنگی.